

Selvevaluering Karise Efterskole 2018

- At stå mål med folkeskolen!

Indhold

Evaluering Karise Efterskole 2018.....	1
- At stå mål med folkeskolen!	1
Indledning	3
Processen	3
Baggrund for "stå mål med"	5
Problematisering af "stå mål med" begrebet	8
Praksiseksempler	9
Eksempel 1, Matematik og pandekager	9
Eksempel 2, Dansk – at planlægge en fødselsdagsfest	11
Eksempel 3 - Idræt	13
Eksempel 4 - Praktisk klub	14
Eksempel 5 – Kiosk, som et pædagogisk arrangement.....	15
Eksempel 6 – engelskforløb	17
Afsluttende bemærkninger	19

Indledning

Karise efterskole er en efterskole for elever med særlige læringsforudsætninger. Hovedparten af eleverne har gennem deres skolegang modtaget vidtgående specialundervisning og størstedelen af eleverne har en eller flere diagnoser, blandt andet autisme, ADHD og forskellige former for udviklingshæmning.

Elevgruppens kognitive niveau er meget varieret, hvor nogle elever tager afgangsprøve i enkelte af folkeskolens fag, mens andre elever ikke kender hverken alfabetet eller tallene. Kendetegnende for en stor del af elevgruppen, er at deres tidligere skoleforløb har været udfordrende. I mødet med eleverne og deres tidligere skoleerfaringer bliver det hurtigt tydeligt at den traditionelle fagopdelte undervisning, som vi kender den fra folkeskolen, ikke har været den store succes. Nogle har været ensomme, socialt marginaliserede og ikke været i skole i månedsvis når de starter på efterskole, mens andre igen har haft et meget sparsomt fagligt udbytte. Der er således en stor faglig spredning der skal rummes i efterskolens undervisningstilbud. Men hvis værdien af den traditionelle undervisning, som den ser ud i folkeskolen, har været så mangelfuld hvad kan man så gøre inden for lovgivningens rammer?

Med ovenstående i mente er det derfor nærliggende at stille spørgsmålet: hvordan laver man en ikke-traditionel, fagligt stærk undervisning der står mål med folkeskolen på en specialetferskole med 90 elever med mangeartede udfordringer?

Processen

De indledende øvelser til årets evaluering blev påbegyndt i foråret 2018. Efterskolen havde i slutningen af april besøg af lektor og Ph.d.-studerende Brian Degn Mårtensson, som holdt et oplæg for lærerkollegiet om den historiske baggrund for begrebet "at stå mål med", og dets betydning for vores praksis i forhold til tidens pædagogiske tendenser generelt og ikke mindst i forhold til folkeskolen. Brians oplæg satte gang i den pædagogiske debat, og der blev delt gode eksempler fra praksis som blev ivrigt diskuteret. Lærerne blev inddelt i mindre grupper hvor de med udgangspunkt i Brians oplæg skulle give deres bud på hvordan vores praksis på Karise efterskole står mål med folkeskolen. Nedenstående er punkterne som blev opskrevet i de forskellige grupper:

- At danne til et liv i frihed og folkestyre.
- At agere i sociale fællesskaber.
- At kunne erkende og træffe egne valg.
- At erkende konsekvenserne af sine handlinger.
- Forholde sig til konsekvenser.
- Et opgør med den traditionelle "fag-faglige" tænkning omkring at stå mål med folkeskolen.
- Vise vores elever nye virkeligheder.
- Indføring i kulturelle rammer, sociale fællesskaber og normer.

- Troen på egen formåen.
- Støtte eleverne i at stå på egne ben.
- Styrke elevens alsidige personlige udvikling.
- Fagene er midler til til alsidig personlig udvikling.
- Indføring i normer i forhold til sociale spilleregler, hygiejne mv.
- Deler hold efter læringsstile.
- Vi har dem 24 timer i døgnet - undervisning døgnet rundt.
- De skal opdage eget potentiale og kompetencer.
- Fællesskabet er i fokus.
- I fællesskabet finder man ud af hvem man selv er.
- Selvstændighed, selvhjulpenhed og modenhed.
- Vise eleverne en anden virkelighed end de kender, så de bliver i stand til at træffe velovervejede valg.
- Give en forståelse for hvad det vil sige at være en del af et fællesskab og værdien heraf.
- Forstå at der er konsekvenser - træffe kvalificerede valg.
- Vores elevgruppe skal have mulighed for et få et liv med stor frihed og selvbestemmelse som muligt
- Støtte eleverne i at have en holdning og en mening.

På de efterfølgende onsdagsmøder satte vi fokus på de gode eksemplariske undervisningsforløb. Tanken var at den inspiration og debat som disse små oplæg genererede skulle medvirke til at begrunde vores pædagogiske praksis i forhold til begrebet "At stå mål med folkeskolen" - på den måde som vi nu gør det her i Karise.

De forskellige teams og faggrupper (linjefag, basishold, valgfag, køkken) blev udfordret på hver især at vælge et konkret undervisningsforløb ud og fortælle os andre om dem, samt forholde sig til følgende spørgsmål:

- Hvorfor var det at det lykkedes? (Ide, didaktik og pædagogik)
- Hvordan bidrager det til elevens alsidige personlige udvikling? (Dannelse)
- Hvordan står det mål med folkeskolen?
- Hvilke sammenhænge mellem ovenstående ser I? (Når tingene går op i en højere enhed)

Da der kun var et kort oplæg pr uge, var det fra starten af ikke realistisk at vi nåede alle afskygninger af vores praksis igennem, men vi ville gerne bredt så bredt omkring som muligt. Det er vigtigt at understrege at et "undervisningsforløb" skal forstås i den bredest mulige kontekst; det kan være alt lige fra indkøbstur i brugsen, til stikbold og eksamensforberedende dansk.

Tidsplanen for forløbet er som følger

- **April**
Brian giver sit oplæg.
- **April/maj/juni**
Eksemplariske undervisningsforløb opsøges og præsenteres på formiddagsmøde som korte indslag præsenteret af lærerne.
- **Maj/juni**
Enkelte repræsentative, eksemplariske undervisningsforløb udvælges og beskrives detaljeret. De analyseres i henhold til Brians oplæg.
- **Juni**
Analysen af de eksemplariske undervisningsforløb sammenskrives med overordnede tanker og nedslag fra henholdsvis hovedsigte, grundlovens §76, folkeskolens formål, samt efterskolens værdigrundlag og indholdsplan.
- **September**
Evalueringen offentliggøres med eventuelle kommentarer fra relevante parter (ex. forstander, bestyrelsesformand)
- **Oktober**
Det videre arbejde med erfaringerne påbegyndes. Er vi blevet klogere, og hvilken betydning har det for vores praksis fremadrettet?

Baggrund for "stå mål med"

Retten til at drive en fri skole som Karise efterskole, er sikret ved grundlovens § 76 der lyder som følgende:

"Alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen. Forældre eller værger, der selv sørger for, at børnene får en undervisning, der kan stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, er ikke pligtige at lade børnene undervise i folkeskolen." ¹

Denne ret er således betinget af at undervisningen opretholder en rimelig standard; dette udtrykkes i det såkaldte "stå mål med" krav som fordrer at undervisningen er af en sådan kvalitet at eleverne ikke er dårligere stillet såvel dannelses- som uddannelsesmæssigt, når de forlader en fri skole efter endt skolegang, end hvis de havde gået i folkeskolen.

Undervisningsministeriet definerer begrebet lyder således:

"Overordnet betyder det, at elever, der forlader 9. klasse på en fri grundskole, skal have fået en undervisning, som giver dem de samme muligheder for at komme videre i uddannelsessystemet, som hvis de havde gået i folkeskolen." ²

Begrebet "at stå mål med" høres undertiden også defineret således, at undervisningen i de frie skoler og efterskoler skal være magen til undervisningen i folkeskolen. Der skulle således

¹ <http://www.ft.dk/da/dokumenter/bestil-publikationer/publikationer/mingrundlov/min-grundlov/kapitel-8/paragraf-76>

² <https://uvm.dk/frie-grundskoler/rammer-for-undervisningen/staa-maal-med-kravet>

være en faglig sammensætning og indhold som ligner den vi ser i folkeskolen. Det problematiske ved dette standpunkt er at man således kan hævde at "stå mål med" blot der optræder dansk, matematik og så videre på skemaet i et rimeligt timeomfang. Dette bliver dermed til en tankeløs kassetænkning hvor man muligvis lever op til lovens bogstav, men samtidig binder sin praksis på hånd og mund i en sådan grad at man med rette kan spørge sig selv hvori det frie består.

Graden af kontrol og frihed har gennem årene skiftet med politiske vinde og pædagogiske strømninger. Et eksempel herpå er det "Styhrske Cirkulære"³, som kom i forlængelse af folkeskoleloven af 1899, der definerer centrale anvisninger for indhold og fag for undervisningen i folkeskolen, og som de frie skoler efterfølgende blev forpligtet på at indrette sig under⁴. Ligeledes skriver kontorchef i Kirke og Undervisningsministeriet Henrik Lehman i 1909 at "Friskolen og folkeskolen skal kunne sammenlignes fag for fag og årgang for årgang"⁵.

Den egentlige oprindelse af begrebet "stå mål med" kendes ikke præcist, men det optræder officielt for første gang i Grundloven af 1915 under kapitlet "Borgernes Rettigheder" i §83 og lyder således:

"De Børn, hvis Forældre ikke har Evne til at sørge for deres Oplærelse, har Ret til fri Undervisning i Folkeskolen. Forældre eller Værger, der selv sørger for, at Børnene faar en Undervisning, der kan staa Maal med, hvad der almindelig kræves i Folkeskolen, er ikke pligtige at lade Børnene undervise i Folkeskolen." ⁶

Grundlovens §83 af 1915 er altså i al væsentlighed identisk med den nuværende §76 i grundloven. Grundlaget for at drive en fri skole er således funderet i en, i skrivende stund, 103 år gammel lov! Det kan hertil nævnes at i forbindelse med vedtagelsen af grundloven udtalte en af ophavsmændene til grundloven, og daværende statsminister Klaus Bernstein følgende:

"Vi har ikke Skoletvang, vi har Undervisningspligt, Pligt for enhver Fader eller Værges til at sørge for sine Børns forsvarlige Undervisning, men ved hvem det sker, og hvor det sker, samt paa hvad Maade, det sker, er det de omtalte Forældres eller Værgers Sag at tage Beslutning om."⁷

Klaus Bernstein lægger med disse ord en tydelig afstand til enhver offentlig indblanding i hvordan forældre vælger at deres børn skal undervises. Det er helt og aldeles op til forældrene selv at vælge deres barns skoletilbud. Interessant i denne sammenhæng er det

---

³ <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/cirkulaere-om-undervisningsplaner-for-de-offentlige-folkeskoler-sthyrske-cirkulaere-6-april-1900/>

⁴ <http://www.uddannelseshistorie.dk/images/pdf/a-2001-thorstein-balle.pdf> side 47-51

⁵ <http://www.uddannelseshistorie.dk/images/pdf/a-2001-thorstein-balle.pdf> side 49

⁶ <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/danmarks-riges-grundlov-af-5-juni-1915/#indhold8>

⁷ <http://www.uddannelseshistorie.dk/images/pdf/a-2001-thorstein-balle.pdf> Side 50

også at Klaus Bernstein specifikt nævner at "paa hvad Maade" der undervises er også forældrenes beslutning.

Dette kunne give anledning til at tro at der således var en særdeles udstrakt grad af frihed og at man selv kan definere indholdet i sin undervisning. Dette er dog ikke helt tilfældet, da der i "Lov om efterskoler og frie fagskoler" står følgende i §2:

"Optager en skole elever, der er undervisningspligtige i henhold til folkeskoleloven, skal skolen tilbyde disse elever en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. Skolen fastsætter for disse elever slutmål for de fagområder, som folkeskolens fagkreds naturligt kan opdeles i, og for folkeskolens obligatoriske emner."⁸

En efterskole der varetager undervisning af elever i den undervisningspligtige alder skal altså tilbyde undervisning i de fag som almindeligvis findes i folkeskolen; dansk, matematik, naturfag, praktisk-musiske fag og humanistiske fag (sprog og kultur).

Hvad loven derimod ikke siger noget om, er hvordan denne undervisning skal tilrettelægges og udføres. Der er absolut metodefrihed, så længe undervisningen medfører at man efter endt skolegang, har samme muligheder som havde man gået i folkeskolen. Man må altså ikke være ringere stillet uddannelsesmæssigt efter et efterskoleophold.

En efterskole skal således i sit undervisningstilbud balancere en udstrakt metodefrihed med en høj skolefaglig standard. Dertil kommer at hovedsigtet for efterskolens virksomhed er "folkelig oplysning, livsoplysning og demokratisk dannelse"⁹. Tilsvarende lyder folkeskolens formål som følger:

"§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati."¹⁰

Samlet set er der hermed flere forskellige krav og forventninger til efterskolens virksomhed:

---

⁸ <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=198502>

⁹ <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=198502> §1

¹⁰ <https://uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal>

Begreb	"Stå mål med"	"Stå mål med"	Hovedsigtet
Lov	Grundloven §76	Lov om efterskoler og frie fagskoler §2	Lov om efterskoler og frie fagskoler §1
Overordnet niveau	<ul style="list-style-type: none"> - Undervisningspligt. - Borgerrettigheder. - Ingen skoletvang. - "Stå mål med" - Folkeskolens formål - Alsidig personlig udvikling - Åndsfrihed og demokrati. 	<ul style="list-style-type: none"> - Faglig kvalitet - Bredt fagligt udbud - Lige muligheder for uddannelse 	<ul style="list-style-type: none"> - Demokratisk dannelse - Livsoplysning - Folkelig oplysning - Forpligtet på værdigrundlag
Operationelt niveau	<ul style="list-style-type: none"> - Stå mål med hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. - Forberedelse til videre uddannelse 	<ul style="list-style-type: none"> - Obligatoriske emner - Slutmål - Trinmål - Folkeskolens afgangsprøve - Overgangsfrekvens 	<ul style="list-style-type: none"> - Afgangsprøve - Overgangsfrekvens - Evaluering af skolens undervisningstilbud - Stå mål med...

Ovenstående skema er ikke udtømmende, men markerer de mest åbenlyse formelle krav til undervisningens indhold.

Problematisering af "stå mål med" begrebet

For langt de fleste efterskoler i Danmark er "stå mål med" begrebet ikke noget man har nøde at ofre meget tid og tankevirksomhed på; de tilbyder undervisning og afgangsprøve i folkeskolens fagrække, og dermed kan diskussionen om hvorvidt man står mål med folkeskolen meget hurtigt lukkes.

For en specialefterskole som Karise Efterskole, er sagen derimod væsentligt mere kompliceret. Som nævnt i indledningen, har en stor del af vores elevers tidligere skoleforløb været mindre succesfulde. Mange har været kede af at gå i skole, oplevet mobning og social udelukkelse, mens andre efter mange års skolegang stadig ikke har lært bogstaverne, eller den lille tabel.

Problematikkerne er mangeartede og kan blot perifært berøres her, men det knytter an til at et spørgsmål om didaktik; hvordan kan vi lave en undervisning der på den ene side står mål med folkeskolen, med en stærk faglig base, samtidig med at vi holder hovedsigtets mål om folkelig oplysning, livsoplysning og demokratisk dannelse for øje. En traditionel boglig undervisning i folkeskolens fagrække kan ikke være svaret, da det netop er det mange af vores elever kommer med uden den store succes. Eksempelvis kan det være en udfordring at lave en meningsfuld undervisning i faget historie, for en elev der har kognitive og sociale evner som en treårig. Dette fritager naturligvis ikke eleven for at modtage undervisning, men det giver læreren en udfordring i forhold til indholdets niveau og de didaktiske overvejelser der knytter hertil.

Vi må altså forsøge at lave en undervisning hvor fagrækken tænkes ind i andre sammenhænge end den der kan tilbydes i et traditionelt bogligt forløb.

Praksiseksempler

I det følgende kommer der en række konkrete eksempler på undervisning, der efter vores overbevisning står mål med folkeskolen. Eksemplerne er udvalgt for at give et bredt indblik i dele af undervisningens karakter og indhold. Det er lærernes egne konkrete undervisningsforløb, beskrevet som de har været anvendt på efterskolen, og de er således forskellige i deres udtryk og begrundelse. Fokus er lagt primært på de aktiviteter som ligger uden for det, vi i denne sammenhæng kan kalde traditionelt bogligt. Da en del af undervisningen på stamholdene ligner traditionel boglig undervisning (eksempelvis prøveforberedende dansk, matematik og engelsk på Stamhold Jupiter), og således uden yderligere bemærkninger står mål med folkeskolen, er det ikke interessant lige i denne sammenhæng.

Eksempel 1, Matematik og pandekager

Opskrift på 8 pandekager:

- 160 g. mel
- 3 spsk. sukker
- 1/2 tsk. vanilje
- 1/2 tsk. kardemomme
- 3 æg
- 4dl mælk

En opskrift er også en
formel, i dette tilfælde en formel på
nogle gode pandekager. Svar på
følgende spørgsmål:

Opgave 1

a) Hvor mange spsk. sukker skal du bruge for at lave 4 pandekager?

b) Hvor meget vanilje skal du bruge for at lave 12 pandekager?

c) Hvor meget mel går der til 1 pandekage?

d) Hvor mange hele æg til 20 pandekager?

(Rund op.) Lav opskriften, der skal til for at alle i er i klassen kan få 2 pandekager.

Opgave 2

Vi har inviteret et andet basishold til at komme og spise pandekager med os, de er 21 i klassen plus 3 lærer.

Hvor meget mel, sukker, vanilje, kardemomme, æg og mælk skal vi bruge hvis alle den klasse vi har på besøg skal have 2 pandekager hver?

Mel ? _____

Sukker? _____

½ tsk. Vanilje ? _____

tsk. Kardemomme ? _____

æg ? _____

mælk? _____

Opgave 3

Hvis både vi og vores "besøgsklasse" skal have 2 pandekager, hvor mange ingredienser skal vi så bruge?

Mel ? _____

Sukker? _____

½ tsk. Vanilje ? _____

tsk. Kardemomme ? _____

æg ? _____

mælk? _____

Opgave 4

Lav 8 pandekager som beskrevet i opskriften.

I ovenstående opgave, er matematikken gjort praksisnær. Der er taget udgangspunkt i et for eleverne velkendt emne, nemlig bagning af pandekager. Selvom der arbejdes med matematik der for mange elever er udfordrende, hjælper det praktiske islet til at gøre matematikken begribelig og konkret. Dertil kommer at elevernes motivation ved udsigten til at lave pandekager er ikke blot er højnet, men også at undervisningen ikke på forhånd skræmmer nogen væk, der måske tidligere har haft dårlige erfaringer med traditionel matematikundervisning.

Selvom indholdet og opgaven virker temmelig banal, er det et godt eksempel på at synliggøre hvad matematik i praksis kan bruges til. For mange elever virker det stærkt motiverende, at anvendelsen af matematikken bringes i spil i forhold til dagligdags aspekter som man umiddelbart kan relatere til. Dertil kommer det alment praktiske i at kunne tilpasse en madopskrift, så den passer med det antal mennesker man laver mad til. Igen kan det for udenforstående virke ganske simpelt, men læsning og anvendelse af madopskrifter er noget som en stor del af Karise efterskoles elever finder særdeles udfordrende.

Eksempel 2, Dansk – at planlægge en fødselsdagsfest

Start med at læse opgaven grundigt igennem, så du er helt sikker på du har forstået hvad du skal. Hvis du er i tvivl, så spørg om hjælp.

Målet med den her opgave er, at du øver dig i følgende:

- At læse og forstå en skriftlig opgave.
- At søge og udvælge relevant information.
- At producere skriftligt materiale i en bestemt form rettet mod en bestemt modtager.
- At anvende email- og tekstbehandlingsprogram på en hensigtsmæssig måde.
- At reflektere over et fremtidigt liv i egen bolig.
- At forstå og deltage aktivt i kulturelle aktiviteter.
- At tage ansvar for begivenheder i eget liv.

Du skal i denne opgave planlægge en fødselsdagsfest. Du skal forestille dig at du er flyttet hjemmefra, og selv planlægger, handler ind og gør klar til festen.

- 1) Skriv en kort tekst i form af en email, rettet mod en nær ven eller familiemedlem, hvor du fortæller hvad for en slags fest du vil holde, og hvilke tanker du gør dig omkring festen. Overvej eksempelvis følgende: hvor skal festen holdes, hvad er en god fødselsdagsfest for dig, og hvor mange penge er du villig til at bruge på det?
- 2) Lav en slagplan for dagen hvor festen skal holdes, med tidspunkter og menu. Skal der eksempelvis gøres rent på dagen, og har du handlet ind i forvejen?
- 3) Lav en personlig indbydelse til din fødseldagsfest. Gør dig umage med at gøre den pæn og præsentabel. Indsæt gerne et billede, eller anden grafik der siger noget om dig som person. Find eventuelt inspiration på nettet, hvis du er i tvivl.
- 4) Søg på nettet og find opskrifter på det du vil lave. Lav ud fra disse opskrifter en realistisk og overskuelig indkøbsseddel. Sørg for at opskrifterne passer til det antal gæster der kommer til din fest. De fleste opskrifter er som regel beregnet til fire personer, men tjek det alligevel så du ikke får lavet for lidt, eller for meget mad.

Alle fire opgaver sendes på email til x@x.dk

I dette eksempel er forløbet målrettet den del af eleverne, som danskfagligt ligger lige under udskolingsniveau. Som i det tidligere eksempel med matematikken, er fagligheden gjort anvendelsesorienteret og praksisnær. Der lægges i præsentationen af forløbet stor vægt på at eleverne skal anvende deres fantasi, og tænke kreativt. Der er ikke én rigtig, eller forkert måde at gribe opgaven an på, det vigtigste er at øve sig i at skrive til en bestemt modtager. Fokus flyttes således fra det rent danskfaglige, som mange finder svært, til indholdet som er planlægning af en fødselsdagsfest.

Sekundært, i hvert fald i en "stå mål med" diskurs, ligger der i opgaven også en indføring i det særlige kulturelle arrangement som en fødselsdagsfest er. Det er ikke en selvfølge at eleverne ved, og endsigse forstår, hvorfor vi holder fødselsdage, højtider og andre kulturelle begivenheder som fejres i hjemmet. Mange af disse traditioner er for en del elevers vedkommende meningsløse og kan ikke forklares rationelt.

Denne manglende forståelse, må ikke i denne sammenhæng tolkes som om man ikke ønsker fællesskab, venskaber og kærlighed. Men man ser bare ikke nødvendigvis en sammenhæng mellem disse ting og fejringen af eksempelvis fødselsdage. Der er således en væsentlig del af det som hører et almindeligt menneskeliv i et land som Danmark til, som man ikke er en del af, da man groft sagt ikke forstår hvad der foregår: "hvad skal jeg bruge det her til?".

Det bliver således efterskolens opgave at forklare og begrunde disse begivenheders berettigelse, og illustrere for eleverne hvorfor det er vigtigt også at vide noget om den del af livet der omfatter sådanne begivenheder.

Eksempel 3 - Idræt

Holdet:

Rigtig mange elever som havde som udgangspunkt at de nok hellere måtte lade være, fordi det plejede at gå galt.

Rigtig mange spillere som var bange for bolde, når det gik lidt hurtigt.

Rigtig mange elever mødte ikke op.

Løsninger:

1. modul. Kariserunden. Vi skal ikke løbe, men bevæge os. Bare det nye ord synes at have en effekt – så kunne de meget mere. Aftaler om, hvad der skulle ydes på dagen. Store individuelle hensyn.
2. modul. Mange bevægelses- og boldøvelser. Ikke så mange færdige spil for det forestillede de fleste elever sig at de ikke kunne. Mange stille aktiviteter. Træne helt grundlæggende færdigheder som kaste og gribe. Bevægelsesmønstre. Bruge bløde bolde.

Stille og roligt kunne færdige boldspil øves. Fx hockey. Man havde faste, overskuelige og aftalte roller på banen.

Resultat: Spillet blev meget stationært. Stillehockey var opfundet. Flere spillere nøjedes med at kikke på bolden. Venten, ingen gjorde noget i lang tid.

Gentagelse – tryghed – det er en ikke farlig oplevelse.

Generelle oplevelse i individuel evaluering. Det var lidt sjovt. Det var sjovt at vi var sammen. Vi vandt.

3. modul Petanque. Hånd- øje koordination. Træning af opmærksomhed og koncentration. Stor tilslutning. Konkurrence for sjov. Vi gør noget sjovt sammen.

Den gode oplevelse kom fra flere steder:

Tryghed. Det bliver ikke farligt.

Gentagelse fremmer tryghed og træning er nødvendig, hvis man skal lære noget.

Frygten er en forestilling som der kan arbejdes med. Vi kalder tingene noget andet. Gør noget andet end forventet. Vi gør faktisk ikke det man ikke tror man kan.

Til **linjefagsafslutning** mødte alle op og brændte totalt igennem. De havde noget de ville vise deres forældre. (Dagligt fremmøde var et problem)

I dette eksempel fra linjefaget idræt, var lærerne udfordrede fra starten af forløbet. Det viste sig hurtigt at det indhold som man oprindeligt havde planlagt måtte revurderes og tilpasses kraftigt. Mange af eleverne på holdet var bange for bolde, brød sig ikke om motion i traditionel forstand, og havde generelt en dårlig oplevelse med det meste der mindede blot lidt om idræt. Manglende fremmøde og deltagelse var et stort problem, så det nyttede ikke noget blot at holde fast i den oprindelige planlægning, da dette blot fjede endnu et nederlag til de elever der i forvejen havde det svært.

Løsningen blev at omtænke idrætsundervisningen, så den i højere grad blev en indføring i, og en tilvæning til faget idræt. Der blev arbejdet meget med tryghed, let opnåelige mål, små krav og mange gentagelser. Hvad der før virkede stort og uoverskueligt blev nu til noget man kunne, noget der var trygt og sjovt. I denne sammenhæng er det også værd at bemærke at alene det at man kalder noget et andet navn gør for mange elevers vedkommende en stor forskel. De elever der inden de kom til Karise Efterskole havde lært at de ikke duede til idræt, fik i løbet af forløbet fire måneder et helt andet blik på dem selv og hvad de kunne.

Eksempel 4 - Praktisk klub

Opgaver:

- Fylde op med sæbe, håndsprit og papirhåndklæder alle steder på skolen
- Fylde servietholdere på bordene i spisesalen
- Indsamle brugt service på gange og toiletter (!)
- Almindelig oprydning så skolen ser pæn ud
- Øvrige indkomne opgaver fra køkkenet/pedellen eller andre

Indhold og praktisk formål: (Hvad træner vi?)

- Planlægning (Hvor mange er vi og hvordan griber vi opgaven an?)
- Strategi (hvor starter og slutter vi?)
- Hukommelse (Pakning af rullebord – hvad får vi brug for på vejen?)

- Samarbejde (hvem gør hvad – tillid til at de andre også kan noget)
- Ansvarlighed (vi tjekker alt hver gang)
- Tilfredshed når opgaven er løst (konkret og målbart – det virker!)
- Egenværdi - Løse praktiske og nødvendige opgaver for fællesskabet
- Teknik - Forstå hvordan dispensere og håndklædeautomater virker
- Dansk – bogstaver/ordbilleder - Kende forskel på sæbe og sprit
- Matematik - Tælle dispensere, servietholdere mv så det matcher det vi tager med
- Forestillingsevne - Øge vurderingsevne i forhold til hvornår noget løber tør
- Organisering - Viden om og overblik over hvor de forskellige ting står på skolen

Pædagogisk formål:

- Øge mængden af egne kompetencer og bidrag til fællesskabet
- Praktisk læring, tænkning og forståelse af, hvad der får ting til at fungere
- Koncentration og fokus på hvor langt vi er nået i opgaven, hvornår vi er færdige.
- Samarbejde, bruge hinandens kompetencer; nogle kan læse, nogle kan nå ting på høje hylder, nogle kan huske godt eller er fingerfærdige i forhold til at lirke ting op.
- Udvikling, trivsel og fornøjelse ved at bringe sine kompetencer i spil.
- Villighed, tillid og sårbarhed i forhold til at lade sig undervise og blive vejledt i en opgave.
- Umiddelbart læringsresultat; fx ny sæbe medfører at apparatet virker igen.

Etisk formål:

- Glæde og stolthed ved at kunne bidrage til fællesskabet og driften af skolen.
- Medborgerskab og dannelse ved at det eleven kan, har værdi for fællesskabet.

Individuelle mål for eleven:

Elev X som eksempel:

- klasseundervisning ikke er en læringsstil der øger hans viden og kunnen.
- Han skal ud i praksis og bruge sine hænder på rutineopgaver – genkendelighed – gøre noget i en bestemt rækkefølge
- Synlige beviser på at opgaven er forstået, løst - og ikke mindst bliver anerkendt.

Eksempel 5 – Kiosk, som et pædagogisk arrangement

Opgaver:

- Holde styr på om der er alle varer, der sælges i kiosken
- Tage imod kunder i kiosken
- Købe ind til kiosken
- Sørge for at kiosken ser hyggelig ud
- Sælge de varer kiosken tilbyder

Indhold og praktisk formål: (Hvad træner vi?)

- Planlægning (Hvem er i kiosken i denne uge (Turnus) og hvordan griber vi opgaven an?)
- Strategi (Hvornår starter og slutter vi?)
- Hukommelse (Opsætning af kiosken – hvordan skal de forskellige varer udstilles, hvad er priserne på de forskellige ting?)
- Samarbejde (Hvem gør hvad – tillid til at de andre også kan noget)
- Ansvarlighed (Vi tjekker alt hver gang og spørger om hjælp, hvis jeg er i tvivl)
- Tilfredshed når opgaven er løst (Konkret og målbart – det virker!)
- Egenværdi - Løse praktiske og nødvendige opgaver for fællesskabet
- Teknik - Forstå hvordan en kiosk fungerer
- Dansk – bogstaver/ordbilleder – Kundebetjening, "Hvad kan jeg hjælpe dig med", "Hav en god dag", "mange tak" osv., Skrive skilte til kiosken
- Matematik – Pengeforståelse, hovedregning, "Lagerstyring" osv.
- Forestillingsevne - Øge vurderingsevne i forhold til hvor meget vi skal købe ind til næste gang eller kan vi købe ind til flere gange?
- Organisering - Viden om og overblik over hvordan vores lille kiosk fungerer.

Pædagogisk formål:

- Øge mængden af egne kompetencer og bidrag til fællesskabet
- Praktisk læring, tænkning og forståelse af, hvad der får ting til at fungere
- Koncentration og fokus på hvor langt vi er nået i opgaven, hvornår vi er færdige.
- Samarbejde, bruge hinandens kompetencer; nogle kan læse, nogle kan nå ting på høje hylder, nogle kan huske godt eller er fingerfærdige i forhold til at lirkke ting op.
- Udvikling, trivsel og fornøjelse ved at bringe sine kompetencer i spil.
- Villighed, tillid og sårbarhed i forhold til at lade sig undervise og blive vejledt i en opgave.
- Umiddelbart læringsresultat; fx Hvis der ikke er flere colaer, så må der købes flere ind, så dem der køber Cola igen bliver glade.
- Der kan trænes indkøb i et trygt miljø, hvor der ikke sukkes eller vendes øjne, hvis man ikke lige kan finde sine penge eller man har købt mere end man lige havde råd til og må ligge noget tilbage etc.

Etisk formål:

- Glæde og stolthed ved at kunne bidrage til fællesskabet og driften af skolen.
- Medborgerskab og dannelse ved at det eleven kan, har værdi for fællesskabet.
- Sundhedsaspektet - Der arbejdes med ikke at skulle spise en stor pose chips hver gang, men at man også kan nyde en mindre pose, pakket ind i en ny og flot indpakning.

Individuelle mål for eleven:

- Der arbejdes med en anden læringsstil end klasseundervisning, der øger elevens viden og kunnen på en anden måde og med en anden tilgang.
  - Eleven skal ud i praksis og bruge sine hænder på rutineopgaver – genkendelighed – gøre noget i en bestemt rækkefølge
  - Synlige beviser på at opgaven er forstået, løst - og ikke mindst bliver anerkendt.
-

De to ovenstående undervisningsforløb er målrettet vores kognitivt svageste gruppe. Denne gruppe af elever har stort set alle modtaget vidtgående specialundervisning på små hold i hele deres skoletid. På trods af dette er de fagligt særdeles svage, og flere er fagligt på førskoleniveau.

At lave en meningsfuld undervisning i indholdet fra folkeskolens fagrække er dermed en betragtelig udfordring. Har man allerede brugt første ni år af sin skoletid på at lære de allermest basale færdigheder, som eksempelvis at skrive sit eget navn, taler sandsynligheden for at man fortsat vil have det svært med det. Det kan derfor fremstå ørkesløst for såvel elever som undervisere at fortsætte med det.

I erkendelse heraf er praktisk klub og kiosk eksempler på forløb der sigter mod en meningsfuld ”boglig” undervisning uden at der rent faktisk anvendes bøger. Kernefagligheden er pakket ind i forskellige praktiske opgaver. Disse tjener til elevernes motivation og ansvarsfølelse, hvilket taler ind i skolens værdigrundlag; blandt andet at yde en indsats for fællesskabet. Men først og fremmest, i en ”stå mål med” sammenhæng, giver det en ultrapraktisk tilgang til fagene dansk og matematik.

Der er også i disse forløb et livsoplysende aspekt, i forhold til at give indblik i hvordan hverdagens praktiske opgaver hænger sammen. Selvom det også her kan forekomme banalt at sørge for toiletpapir eller varer i en kiosk, giver det eleverne en oplevelse af at de bidrager med en væsentlig del til fællesskabet; noget som ville mangle hvis de ikke var der. Væsentligt er det også at det for eleverne synliggør det faktum at hverken cola eller toiletpapir opstår ud den blå luft, men kræver at der rent faktisk er nogen der sørger for at der bliver fyldt op.

Eksempel 6 – engelskforløb

Dette var et 3 ugers forløb med udgangspunkt i 3 engelske musikvideoer, klassen er fordelt i 3 grupper, en gruppe optager mens resten af klassen snakker om hverdagsengelsk.

Analyse af videoerne og planlægning af vores egen fortolkning, filme videoerne, planlægge gallapremiere, invitere til festen, planlægge menu, skrive tale, pynte op

Opgaver ved arbejdet med musikvideoerne:

- Analysere videoerne
- Snakke om forskellige ord i teksterne – ordenes betydning
- Finde symboler i videoen
- Finde temaer i sangen
- Gennemtænke og planlægge hvad vi vil filme
- Optage scener til videoen
- Målet for arbejdet med musikvideoerne:
- Blive bevidst om et andet sprog
- Større selvværd ved at vise de andre produktet
- Samarbejde i videoen
- At være tålmodig og klar når der skal optages
- At forstå en musisk tekst og kunne udtrykke de følelser der ligger i den
- Hukommelse ved gentagelse af særlige ord og passager i sangen
- Planlægning af musikvideoen, forberedelse med rekvisitter
- Strategi for hvordan vi griber opgaven an, snakker om sangen og fortolker den
- Ansvarlighed overfor hinanden – sammen ønsker vi at levere et godt produkt
- Tilfredshed når videoen er i hus og man kan vise den til andre
- Forestillingsevne, at kunne fortolke videoen og vise følelser

Opgaver i forbindelse med gallafesten:

- Planlægge gallafesten
- Lave gæsteliste og sende invitationer ud
- Handle og forberede canapeer
- Pynte op til festen
- Forberede til afstemning af årets musikvideo

Målet med gallafesten:

- At planlægge en fest ned til mindste detalje
- Føle stolthed som værter
- Ansvarlighed overfor hinanden i at løfte opgaven i fællesskab
- Samarbejde for at få festen til at lykkes
- Praktisk undervisning, at skrive en invitation, organisering af maden – handle og forberede
- Stolthed ved at vise eget produkt frem

Ovenstående undervisningsforløb i engelsk er et eksempel hvordan man kan tilrettelægge en engelskundervisning til elever der fagligt er på førskole- og indskolingsniveau. Flere af disse elever modtager taleundervisning, og har således også svært ved udtale og intonation i deres modersmål. Ved at tage udgangspunkt i musikvideoer, var elevernes motivation stærk allerede fra starten af forløbet, der var et godt fremmøde og eleverne var engagerede i

undervisningen. Kombinationen af gentagelser og en stærk motivation for projektet gjorde at flere af eleverne rykkede sig fagligt og fik øget deres egen tro på at engelsk var noget de godt kunne lære.

Afsluttende bemærkninger

At drive en efterskole er en pragmatisk balancegang mellem mange forskellige krav og forventninger. Det er ikke mejslet i granit hvordan opgaven skal gribes an, og det ligger implicit i begrebet "fri skole" at det aldrig kan blive sådan. Hvis dette skulle ske, er skolen ikke længere fri og har således mistet sin berettigelse. En efterskole er en indføring i et kulturelt fællesskab, i form af et pædagogisk arrangement som har til formål at sætte eleverne i stand til at deltage aktivt i fællesskaber med andre mennesker, og på sigt blive medborgere.

Vi kan sammenligne det med hvordan vi ville opleve det, hvis vi kom til et fremmed land hvor vi ikke kendte landets love og skikke, sprog, kultur og infrastruktur. Vi ville ikke kunne kommunikere, bevæge os frit eller interagere med dem vi mødte. Vi ville være fortabte og ufrie. Men for hver ting vi lærer om dette fremmede land bliver vi mere frie. Vi lærer hvad der er skik og brug i det pågældende land. Vi kan bestille os et måltid mad, vi kan tage toget og vi kan kommunikere med de mennesker vi møder. Hvor vi før var ufrie og med stærkt begrænsede handlemuligheder, har vi nu bedre muligheder for at påvirke vores egen tilværelse i det fremmede.

Ovenstående rejseanalogi tjener til at illustrere overgangen fra barn til voksen. Når man er barn, er man i særlig grad afhængig af hjælp fra sine omgivelser, men efterhånden som man lærer nye ting bliver man i højere grad fri. Nu kan man noget selv, som man før skulle have hjælp til. Som den rejsende der pludselig forstår hvordan undergrundsbanen fungerer, er det unge menneske på efterskole en opdagelsesrejsende i sit eget liv, og de fællesskaber vedkommende er en del af.

Undervisningen på Karise efterskole ligner i mange henseender ikke den undervisning man ville finde i folkeskolen. Ved første øjekast kunne man måske foranlediges til at tro at der flere steder slet ikke fandt undervisning sted i folkeskolens fagrække. Dette er dog, som vist gennem tidligere nævnte praksiseksempler, ikke tilfældet. Repræsentationen af fagrækken er bestemt tilstede i undervisningens indhold, men den er som oftest pakket ind i et indhold af almenmenneskelig og livoplysende karakter. Dette tjener overordnet set to formål; at leve op til hovedsigtet og formålet for efterskolen, men også at gøre undervisningens boglige indhold tilgængeligt og tilnærmeligt for de mange elever der ser sig selv som ude af stand til at lære noget.

Når så mange af vores elever har lært at de ikke kan lære noget, peger det på noget centralt i det dannelsesprojekt der er Karise Efterskole; at den enkelte unge skal opdage og udnytte sit potentiale, samtidig med at vedkommende opdager sig selv som en del af fællesskabet.

Eleven må se sig selv som et kontinuerligt lærende, kulturelt væsen, der skabes i samspillet med andre, og har sin egen berettigelse og værdi.

Er man elev på Karise Efterskole, bliver man udfordret fagligt og menneskeligt. Dannelsen går på to ben. Det ene ben repræsenterer kundskaber og færdigheder, boglige såvel som praktiske og personlige. Det andet ben repræsenterer det almenmenneskelige spørgsmål som ikke handler om hvad man kan, men hvad og hvem man er. Man skal altså både lære noget om eksempelvis noveller, 2. verdenskrig, tøjvask og hvordan en togplan virker, men man skal også lære hvordan det føles når man er nyforelsket, eller kæresten slår op. Emner af etisk og livsoplysende karakter er centrale elementer i den del af dannelsen som omhandler hvem man er. Når vi hævder at stå mål med folkeskolen, er det altså fordi vi driver praksisnær undervisning med fokus på de faglige elementer der er rammesat i folkeskolens fag.

I arbejdet med denne proces er vi blevet klogere på hvordan vi på Karise Efterskole står mål med folkeskolen i en specialefterskolekontekst. Det har været et lærerigt forløb hvor vi har fået belyst dele af en praksis, som vi ikke tidligere har været helt opmærksomme på hvordan fungerede.

Det mest interessante i denne sammenhæng er den proces hvori lærerne blev udfordret til at sætte dem selv og deres undervisning i søgelyset. Indledningsvist var det en udfordring at få lærerne til at deltage og fremlægge deres undervisningsforløb, men efterhånden som arbejdet kom i gang blev der etableret et tillidsfuldt rum hvor det var trygt at stille sig frem. Det affødte mange spændende diskussioner på et højt pædagogisk og didaktisk niveau. Lærernes tilbagemeldinger på processens forløb har været mange og overvældende positive, med en oplevelse af meningsfuldhed og praktisk anvendelighed.

Selvom forløbet har været lærerigt, er arbejdet med "at stå mål med" langt fra færdigt. Der er et kontinuerligt behov for pædagogisk udvikling og begrundelse af praksis.

/Niels Lillevang Hansen

Karise d. 12.09.2018